

Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. – К., 1999; 5. Пашковський Л. Академік М.С.Державін і радянсько-болгарські культурні зв'язки в 20-30-х роках // Архіви України. – 1971. – № 4. Пор.: Кондрашов Н.А. Н.С.Державин – ученый-славист и педагог // Русская речь. – 1988. – № 1.

Непон-Айдачич Л. В. (Київ, Україна)
Аромат та його сприйняття людиною в польському
мовному образі квітки

У статті розглядаються особливості фіксації в Універсальному словнику польської мови (за ред. С. Дубаша) уявлень про аромат квітів і його сприйняття людиною, закріплених у польському мовному образі квітки.

Ключові слова: етнолінгвістика, мовна картина світу, мовний образ, квітка, словник.

В статье рассматриваются особенности фиксации в Универсальном словаре польского языка (под ред. С. Дубиша) представлений об аромате цветов и его восприятии человеком, закрепленных в польском языковом образе цветка.

Ключевые слова: этнолингвистика, языковая картина мира, языковой образ, цветок, словарь.

The article analysis peculiarities of the fixation of the concept of flower's smell and its perception by person, reflected in the Polish linguistic image of flower, by the Universal dictionary of the Polish language (edited by S. Dubish).

Key words: ethno linguistics, linguistic image of the world, linguistic image, flower, dictionary.

Вивчення польської мовної картини світу належить до пріоритетних завдань сучасного слов'янського мовознавства. Дослідження, спрямовані на досягнення визначеної таким чином мети, позиціонуються в межах таких напрямів, як етнолінгвістика, етнопсихолінгвістика, когнітивна лінгвістика. Етнолінгвістика – це “галузь мовознавства, яка вивчає зв'язки між мовою та різними сторонами матеріальної і духовної культури етносу – міфологією, релігією, звичаями, мистецтвом, етнопсихологією та ін.” [1, 164]. Основним поняттям етнолінгвістики є поняття мовної картини світу, яке розуміють як “втілення комплексу відношень, що містяться в мовному оформленні тексту та виникають зі знань про позамовний світ” [7, 72]. Реконструкція мовної картини світу здійснюється шляхом відтворення її складових. Однією з таких складових польської мовної картини світу є мовний образ квітки.

Масштабний проект з вивчення польської мовної картини світу реалізують люблінські вчені на чолі з видатним етнолінгвістом Єжи Бартмінським. Результати їхніх досліджень представлені в сконденсованій формі лексикографічних статей “Словника народних стереотипів і символів” [15], а також у низці праць, зібраних у томах, об'єднаних у т. зв. “червоної серії” видавництва Люблінського університету Марії Складовської-Кюрі [напр., 11; 12; 16] та ін.. До вивчення польського мовного образу рослин зверталися у своїх працях Д. Пекарчик [14], К. Пастусяк [13], Н. Панасенко [6]. Світу рослин у мові та культурі присвячений окремий том збірника “Мова та культура” [10].

Деякі теоретичні питання вивчення мовного образу квітів розглядали Є. Бартмінський та С. Небжеговська [8, 269-275; 9, 211-224]. У наших попередніх працях реконструйовано польський мовний образ гвоздики, конвалії, незабудки, герані, братків, дзвоників [2-5 та ін.].

Це дослідження здійснюється на матеріалі електронної версії Універсального словника польської мови за ред. С. Дубіша [18]. Зазначена праця дозволяє користувачеві здійснювати пошук необхідної лексичної одиниці чи одиниць (лексми / сполуки / якоїсь із поданих лексем / без певних слів), визначивши коло пошуку: серед реєстрових слів / будь-де в статті / у прикладах та цитатах / серед термінів і фразеологізмів / у прислів'ях. З метою визначення лексикографічних статей, у яких міститься інформація про квіти, нами був здійснений розширений пошук лексми *kwiat*, ужитої в будь-якій граматичній формі в будь-якій частині статті та в будь-якому контексті. Таким чином було виявлено, що слово *kwiat* зустрічається в 1093 статтях Універсального словника польської мови. Про структурні особливості розташування етнолінгвістичної інформації про квіти в обраних у такий спосіб для аналізу словникових статтях ми вже доповідали на міжнародному науковому конфераторії “Етнолінгвістика та лексикографія” в Ополі (17–18. 04. 2009 р.). Тепер ми зосередимося на одному із семантичних аспектів досліджуваного лексикографічного матеріалу.

Метою цієї нашої розвідки є виявлення особливостей фіксації уявлень про аромат квітів та його сприйняття людиною в лексикографічних статтях Універсального словника польської мови за ред. С. Дубіша [18].

В Універсальному словнику назвам запаху (без оціночного семантичного елемента *хороший / поганий*) присвячено три статті:

zapach 1. «*odczuwana powonieniem właściwość jakiejś substancji, zwłaszcza lotnej; woń*»: *Wiatr przyniósł zapach koszonej trawy.* ○ *Duszący, młący, odrzucający, ostry, przenikliwy, przykry, upajający zapach.* ○ *Gorzki, kwaśny, słodki zapach.* ○ *Miodowy, ziołowy, żywiczny zapach.* ○ *Smakowite, kuchenne zapachy.* ○ *Zapach bzu, jaśminu, kwiatów, perfum.* ○ *Zapach obiadu, smażonego mięsa, pieczonego ciasta.* ○ *Czuć, poczuć, wdychać jakiś zapach.* ○ *Poznać coś po zapachu.* ○ *Coś ma, wydziela jakiś zapach.* ○ *Powietrze, ubranie jest przesycone, przesiąknięte zapachem czegoś.* ○ *Komuś kręci się w głowie, robi się duszno, słabo od zapachu czegoś.* ○ *Zapach bije, zalatuje, dochodzi skądś.* ○ *Zapach rozchodzi się, ulatnia się, ulatuje, unosi się.* ○ *Zapach odurza, upaja.* **2. kulin.** « *pachnący olejek używany jako dodatek do potraw, zwłaszcza do ciast*» ○ *Zapach waniliowy* [18].

woń książk. «*zapach*»: *Z piekarnika dochodziły kuszące wonie.* ○ *Słodka, upajająca woń kwiatów.* ○ *Woń kwitnących jabłoni.* ○ *Przykra woń spaleniźny.* ○ *Związki chemiczne o silnej, ostrej woni.* □ *fraz. Niesie skądś wonią zob. nieść w zn. 2* [18].

wonność książk. «*zapach, woń*» ○ *Wonność żywicy, kwiatu lipy, róż* [18].

Іменник *aromat* є неповним синонімом лексем *zapach, woń, wonność*, адже він має значення ‘приємний запах’:

aromat (fr. *aromate*) **1. książk.** «*przyjemny zapach*» ○ *Odurzający aromat jaśminu.* ○ *Oddechający aromatem lasu.* ○ *Roztaczać, wydzielać aromaty.* ○ *Delektować się aromatem wina.* **2. chem.** «*ciekła lub stała mieszanina naturalnych albo syntetycznych związków zapachowych i smakowych, stosowana*

do aromatyzowania produktów spożywczych i leków» [18].

У прикладах усіх чотирьох наведених вище словникових статей міститься відсилання до аромату квітів: *Zapach bzu, jaśminu, kwiatów, perfum* (zapach); *Ślodka, upajająca woń kwiatów* (woń); *Wonność żywicy, kwiatu lipy, róż* (wonność); *Odurzający aromat jaśminu* (aromat).

У лексикографічних статтях, присвячених назвам неприємного запаху (*odór, smród, fétor*), квіти не згадуються.

Це свідчить про те, що запах, зокрема приємний, поряд із іншими реаліями асоціюється в польській мовній свідомості з квітами, з одного боку, а з іншого боку, про те, що аромат сприймається як атрибут квітів. Ще одним доказом цієї тези є функціонування в польській мові лексеми *bukiet*, перше значення якої – ‘відповідно укладений жмуток квітів, оздобних рослин і т. п.’, у другому значенні: ‘запах, аромат вина...’:

bukiet <niem. *Bukett*, fr. *bouquet*> 1. «*odpowiednio ułożony pęk kwiatów, roślin ozdobnych itp.; wiązanka*» ○ *Bukiet róż a. z róż.* ○ *Bukiet polnych kwiatów.* ○ *Układać bukiet. Δ kulin.* *Bukiet z jarzyn «danie z rozmaitych jarzyn»* 2. *spoż.* «*zapach, aromat wina, decydujący o swoistości danego typu wina*» 3. *środ. łow.* «*ogon sarny*» [18].

Самі квіти з огляду на те, чи мають вони запах поділяються на запашні, ароматні та без запаху. Для опису цих властивостей у польській мові використовуються прикметники *wonny* (‘запашний’) / *bezwonny* (‘без запаху’) та дієприкметник *pachnący* (‘ароматний’).

Як *pachnące* у відповідних словникових статтях визначаються, наприклад, *róża, bez, fiołek* [18].

Стаття, присвячена лексемі *wonny*, серед прикладів подає сполуку *wonne kwiaty*: **wonny** *książk.* «*wydzielający mocny przyjemny zapach, pełen przyjemnych zapachów, woni, nasycony zapachami; pachnący*»... ○ *Wonne kwiaty* [18].

Аналізований прикметник також уживається в ботанічних терміносполуках та мотивується сильним ароматом названої рослини: *jagodlin wonny, jaśminowiec wonny, marzanka wonna, turówka wonna* [18].

Як *wonne* визначаються в Універсальному словнику, наприклад, такі квіти, як *lilia, lotos, konwalia* [18].

Словникова стаття, присвячена прикметникові *bezwonny*, наводить приклад *bezwonne kwiaty* та терміносполуку *maruna bezwonna*:

bezwonny *książk.* «*niemający woni, zapachu*» ○ *Bezwonne kwiaty.* ○ *Gaz bezwonny. Maruna bezwonna* [18].

Крім однослівних визначень обговорюваної властивості, у словникових статтях, присвячених назвам квітучих рослин, також використовуються прийменниково-іменникові конструкції *o ... zapachu* (‘із запахом...’), *bez zapachu* (‘без запаху’), напр.:

maruna Δ *Maruna bezwonna* «*Tripleurospermum inodorum, roślina o gałęzistej u góry lodydze i białych kwiatach bez zapachu, rosnąca na polach, brzegach rzek, przydrożach*» [18].

melisa (fr. *mélise*) 1. bot. «*Melissa officinalis, śródziemnomorska bylina o szaro owłosionej lodydze, jajowatych liściach, niebieskawych lub różowych kwiatach i cytrynowym zapachu, stosowana w lecznictwie i jako przyprawa; melisa lekarska,*

rojownik» o *Wyciąg z liści melisy* [18].

Спіраючись на лексикографічні статті Універсального словника польської мови за ред. С. Дубіша, в структурних елементах яких міститься інформація про запах квітів, ми реконструювали такі відомості.

1. Запах квітів сприймається людиною як щось легке, газоподібне. Він може *wpływać* ('залітати'), *unosić się* ('підніматися'), *sycić* ('сповнювати'):

wpłynąć – wpływać... 3. *przen.* «o gazach: *dostać się (dostawać się) gdzieś, przedostać się (przedostawać się) do wnętrza czegoś*»: *Przez otwarte okna wpływa świeże powietrze i zapach kwiatów* [18].

uniesić się – I unosić się ... *książk. f) przen.* «o zapachach, woni itp.: *dawać się odczuć dokoła, rozprzestrzeniać się, rozchodzić się wszędzie*»: ... *Na łąkach unosiła się woń kwiatów* [18].

sycić... 2. *przestarz. a)* «o świetle, zapachu itp.: *przenikać, napelniać coś, przesycać*»: *Pokój sycił zapach kwiatów* [18].

Повітря насичується ароматом квітів:

nasiąknąć – nasiąkać 2. *książk. a)* «*zostać przesyconym (być przesyconym) jakimś zapachem, jakąś wonią*»: *Powietrze nasiąkło zapachem kwiatów* [18].

Сад під час цвітіння може сприйматися крізь призму аромату квітів, яким насичене повітря:

dyszeć 3. *poet.* «*być przesiąkniętym, przepelnionym czymś*»: *Ogród dyszał zapachem kwiatów* [18].

Як бачимо, робити висновки про сприйняття запаху квітів як газоподібної субстанції ми можемо на підставі прикладів із лексикографічних статей, присвячених дієсловам-назвам процесів та дій, притаманих повітрю та газам.

2. Людина сприймає запах квітів, вдихаючи, поглинаючи його:

wdychać «*wciągać nosem, ustami powietrze, gazy, wyziewy, pyły itp. do płuc*» ...
o *Wdychać zapach kwiatów* [18].

chłonać *książk. a)* «*wciągać w siebie, wsysać do wnętrza; absorbować, wchłaniać, pochłaniać*»: ... o *Chłonać zapach kwiatów, czyste powietrze* [18].

pochłonać – pochłaniać 1. *książk. a)* «*wciągnąć (wciągać) w siebie, wessać (wsysać) do wnętrza; wchłonać (wchłaniać)*»: ... o *Pochłaniać zapach kwiatów, lasu* [18].

Людина нюхає квіти:

wąchać 1. «*wciągać nosem zapach czegoś*»: *Pies podejrzliwie wąchał suchą karmę.* o *Wąchać kwiaty, perfumy, lekarstwo.* □ *fraz. książk. Nie wąchać prochu zob. proch w zn. 1.* □ *Wąchać proch zob. proch w zn. 1.* □ *pot. Wąchać kwiatki od spodu «nie żyć, leżeć w grobie»...* [18].

Ця дія є природною й органічною для кожного. Природно, що жива людина стоїть на землі, схиляється до квітки, щоб вдихнути її аромат. Переосмислення смерті крізь призму зміни положення людини по відношенню до квітки зустрічаємо в польському розмовному фразеологізмі *Wąchać kwiatki od spodu* ('померти, лежати в могилі' – букв. 'нюхати квіти знизу') [18].

Наведені в цьому пункті статті Універсального словника польської мови присвячені дієсловам, які описують дії сприйняття запаху нейтрально (*wdychać, wąchać*) або як бажаний процес, оцінюваний позитивно (*chłonać, pochłonać*).

3. Запах квітів у розумінні носіїв польської мови є чимось єдиним, цілісним:

domieszać się «*włączyć się do jakiejś całości jako jej łatwo odróżnialny*

element»: Do woni kwiatów domieszały się jakieś inne zapachy [18].

Такий висновок можемо зробити як на підставі тлумачення дієслова *domieszać się* ('домішатися'), так і на підставі наведеного у словниковій статті прикладу.

4. Безумовно, запах квітів буває різним, отож, і описується він в Універсальному словнику по-різному. В залежності від точки зору, досвіду, асоціацій носіїв польської мови, які відчували квітковий аромат, останній набував відмінних означень, що характеризували його за різними параметрами.

4.1. Характеристики, в основу яких покладено оцінку запаху людиною:

ślicznie przysłów. od śliczny a) w zn. 1: ... Kwiaty pachniały ślicznie [18].

cudownie 1. przysłów. od cudowny ... b) w zn. 2 książk.: Kwiaty pachną cudownie, a najpiękniej wiosną... [18].

Отже, позитивна оцінка аромату квітів зафіксована у прикладах словникових статей, присвячених прислівникам *ślicznie* ('гарно') та *cudownie* ('чудово').

4.2. Характеристики, в основу яких покладено смакове сприйняття:

słodkawo przysłów. od słodkawy... b) w zn. 2: o Słodkawo pachnące perfumy, kwiaty [18].

słodkawy... 2. «o zapachu: lekko słodki, mdlawy» o Słodkawy zapach kwiatów, perfum [18].

słodko przysłów. od słodki ... b) w zn. 2a książk.: o Słodko pachnące kwiaty konwalii, akacji [18].

maciejka ... Okna otwarte, z ogrodu płynie zapach liści i traw, a wieczorem – słodka woń maciejki [18].

woń książk. «zapach» ... o Słodka, upajająca woń kwiatów [18].

cierpkawo przysłów. od cierpkawy: o Kwiaty, ziola pachnące cierpkawo [18].

П'ять із шести текстових описів аромату квітів, які містяться у прикладах лексикографічних статей, присвячених прислівникам *słodko* ('солодко'), *słodkawo* ('солодкувато'), прикметнику *słodkawy* ('солодкуватий'), іменникам *maciejka* ('матиола'), *woń* ('запах'), апелюють до позитивно оцінюваного солодкого смаку. Лише один контекст у статті, яка тлумачить прислівник *cierpkawo* ('терпкувато'), засвідчує можливість негативної оцінки аромату квітів через його співвіднесення із негативним смаковим сприйняттям терпкого.

4.3. Характеристика за допомогою відносних прикметників, похідних від назв предметів чи явищ, які викликають у людини таку ж реакцію, як описуваний запах квітки:

miodowy... 3. «mający smak lub zapach miodu» o Miodowa woń kwiatów [18].

Єдиний засвідчений приклад характеристик цієї групи так само, як у п'яти випадках обговорюваної вище групи, відсилає до сприйняття солодкого смаку, властивого меду.

4.4. Характеристика інтенсивності запаху:

mocno... 3. «z dużym natężeniem, nasileniem; intensywnie, silnie»: Kwiaty mocno pachniały [18].

silnie ... 2. «z dużym nasileniem; intensywnie, bardzo»... o Silnie pachnące kwiaty [18].

kichnąć – kichać ... Kichala od intensywnej, drażniącej woni kwiatów [18].

Інтенсивність аромату квітів описується в Універсальному словнику в прикладах лексикографічних статей, присвячених прислівникам *mocno*

(‘дуже’), *silnie* (‘сильно’), а також дієслову *kichnąć – kichać* (‘чхнути, чхати’), і презентує велику міру прояву описуваної риси. З огляду на те, що засвідчено контексти, які підтверджують сприйняття аромату квітів як сильного, можна припускати (спираючись на мовний факт існування антонімів та позамовний досвід), що він може бути також слабким, проте текстових фіксацій цієї риси в Універсальному словнику польської мови ми не знаходимо.

4.5. Означення за характером відчуттів, які викликає у людини запах, який сприймається:

aromat *⟨fr. aromate⟩* 1. *książk.* «*przyjemny zapach*» ○ *Odurzający aromat jaśminu* [18].

tuberoza ... ○ *Odurzająca woń tuberozy* [18].

woń *książk.* «*zapach*» ... ○ *Słodka, upajająca woń kwiatów* [18].

przyjemnie «*w sposób sprawiający, wywołujący dodatnie, miłe wrażenie, dobrą atmosferę; miło*»: ... ○ *Przyjemnie pachnący kwiat* [18].

kichnąć – kichać ... *Kichała od intensywnej, drażniącej woni kwiatów* [18].

Серед наведених фрагментів лексикографічних статей є такі, що присвячені іменникам *aromat* (‘аромат’), *tuberoza* (‘тубероза’), *woń* (‘запах’), прислівнику *przyjemnie* (‘приємно’) та дієслову *kichnąć* (‘чхнути’). Описані кризь призму викликаних у людини відчуттів запахи квітів можуть бути приємними (*przyjemnie*), п’янками (*upajający*), такими, що дурманять (*odurzający*) або подразнюють (*drażniący*).

5. Спосіб сприйняття людиною аромату квітів описується в Універсальному словнику також у лексикографічних статтях, де називаються стани людини, в яких вона перебуває, потрапляючи у сферу впливу квіткового запаху, або дії, які є реакцією на нього.

5.1. Людина насолоджується ароматом квітів:

rozkoszować się (‘насолоджуватися, розкошуватися’) *książk.* «*odczuwać dużą przyjemność, doznawać rozkoszy z jakiegoś powodu; delectować się*»... ○ *Rozkoszować się smakiem wina, zapachem kwiatów* [18].

delectować się (‘насолоджуватися’) *⟨lac. delecto⟩* *książk.* «*znajdować w czymś szczególną przyjemność, rozkoszować się czymś; napawać się, upajać się*» ○ *Delectować się winem, wonią kwiatów* [18].

sycić się (‘упиватися’) *książk...b* *przen.* «*przyjmować coś chętnie, wchłaniać w siebie; upajać się, napawać się*»: ... ○ *Sycić się zapachem kwiatów, pięknym widokiem* [18].

5.2. Якщо запах подразнює слизову оболонку носа, то людина чихає:

kichnąć – kichać «*zareagować (reagować) na podrażnienie błony śluzowej w nosie gwałtownym, głośnym wydechem przez nos*»: *Kichała od intensywnej, drażniącej woni kwiatów* [18].

6. У статті Універсального словника польської мови, присвяченій дієслову *przyciąć – przyciącać* (‘приваблювати’), наводиться приклад, який представляє, як людина сприймає вплив запаху квітів на комах:

przyciąć – przyciącać *książk.* «*nęcać przywołać (przywoływać), przywabić (przywabić), przyciągnąć (przyciągać) do siebie, podzalać (działać) przyciągająco, kusząco; znęcić (znęcać)*»: *Zapach kwiatów przyciąca owady* [18].

Отже, запах є важливою властивістю польського мовного образу квітів. Це

підтверджує польське прислів'я *Kwiat bez zapachu jak człowiek bez duszy* (про запах як сутність квітки та душу як сутність людини – букв. 'квітка без запаху, як людина без душі') [15, 406]. Доказом значущості аналізованої властивості є також наведення відомостей про наявність чи відсутність у квітки аромату та його характеристики не лише в лексикографічних статтях Універсального словника польської мови за ред. С. Дубіша, присвячених назвам квітучих рослин, але й у словникових статтях, що описують лексеми, уживані на позначення запаху, інтенсивності, ознак і т. ін.. Запах квітів важливий для людського світосприйняття загалом, адже саме він викликає у людини багато позитивних відчуттів, описаних у відповідних лексикографічних статтях. Отож, вивчення способів фіксації уявлень про запах квітів та його сприйняття людиною допоможе глибше дослідити не лише польський мовний образ квітки, але й польський мовний образ людини. Використання Універсального словника польської мови за ред. С. Дубіша дозволило нам створити схему для подальшого дослідження обраної проблеми на підставі ширшого лексикографічного та фольклорного матеріалу, що ми плануємо здійснити у своїх подальших працях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гриценко П. Ю. Етнолінгвістика // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – К., 2000; 2. *Henon-Ajdačič L. V.* Польський мовний образ незабудки (назва, гіпероніми, гіпоніми) // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2008. – Вип. XVI. – С. 69-79; 3. *Henon-Ajdačič L. V.* Стереотип конвалії в польській мові і культурі // Етнолінгвістичні студії: Зб. наук. праць / За ред. П. Гриценка, В. Конобродської. – Житомир, 2007. – 2. – С. 102-121; 4. *Непоп-Айдачич Л. В.* Стереотипні риси братків у польській мові та культурі, реконструйовані на базі їх номінацій // Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі: Зб. наук. праць, присвячений 100-річчю проф. Ф. Т. Жилка. – К., 5. *Henon-Ajdačič L. V.* Стереотипні риси дзвоників (лат. *Campanula*) у польській мові та культурі (на матеріалі номінацій). Частина 1 // Слов'янський збірник. – Одеса; 6. Панасенко Н. Народная медицина и удивительный мир растений глазами филолога, или диссертация на тему... – К., 2005; 7. *Bartmiński J., Tokarski R.* Językowy obraz świata a spójność tekstu // Teoria tekstu: Zbiór studiów / Pod red. T. Dobrzyńskiej. – Wrocław, 1986. – S. 65-81; 8. *Bartmiński J.* O profilowaniu i profilach raz jeszcze // O definicjach i definiowaniu / Red. J. Bartmiński, R. Tokarski. – Lublin, 1993. – S. 269-275; 9. *Bartmiński J., Niebrzegowska S.* Profile a podmiotowa interpretacja świata // Profilowanie w języku i w tekście / Pod red. J. Bartmińskiego, R. Tokarskiego. – Lublin, 1998. – S. 211-224; 10. *Język a kultura.* – Wrocław, 2001. – T. 16: Świat roślin w języku a kulturze / Pod red. A. Dąbrowskiej, I. Kamińskiej-Szmaj; 11. *Językowy obraz świata / Pod red. J. Bartmińskiego.* – Wyd. drugie, poprawione. – Lublin, 2004; 12. *Nazwy wartości: Studia leksykalno-semantyczne / Red.: J. Bartmiński, M. Mazurkiewicz-Brzozowska.* – Lunlin, 1993; 13. *Pastusiak K.* Pogranicze polsko-białorusko-ukraińskie w świetle danych językowych i etnograficznych na podstawie nazw roślin. – Warszawa, 2007; 14. *Piekarczyk D.* Kwiaty we współczesnym językowym obrazie świata. – Lublin, 2004; 15. *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny / Pod red. H. Zgólkowej.* – Poznań, 1998. – T. 18: Krasa – lapnąć; 16. *Punkt widzenia w tekście i dyskursie / Pod red. J. Bartmińskiego, S. Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, R. Nycza.* – Lublin, 2004; 17. *Słownik stereotypów i symboli ludowych / Koncepcja całości i redakcja: J. Bartmiński. Zastępca redaktora: S. Niebrzegowska.* – Lublin, 1996, 1999. – T. 1: Kosmos. – Cz. 1: Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie; cz. 2: Ziemia, woda, podziemie; 18. *Uniwersalny słownik języka polskiego / Pod red. S. Dubisza.* – Warszawa, 2004.